

Esas Sayısı : 2014/85

Karar Sayısı : 2014/103

Karar Günü : 4.6.2014

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN : İzmir 3. Asliye Ticaret Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU : 19.10.2005 günlü, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun geçici 16. maddesinin Anayasa'nın 2., 10. ve 11. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptaline karar verilmesi istemidir.

I- OLAY

Murislerinin müşterek ve müteselsil kefilisi bulunduğu ve Tasarruf Mevduatı ve Sigorta Fonuna devredilen kredi borçlarını ödeyen davacılar tarafından diğer müşterek ve müteselsil kefillere rücu amacıyla başlatılan icra takibinin, borcun zamanaşımına uğradığı iddiasının öne sürülmesi nedeniyle durması üzerine açılan itirazın iptali davasında, itiraz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varan Mahkeme, iptali için başvurmuştur.

II- İTİRAZIN GEREKÇESİ

Başvuru kararının gerekçe bölümü şöyledir:

“Hukuk Devleti ilkesinin zorunlu bir sonucu olan Hukuki Güvenlik İlkesi, hukuk kurallarında sık sık değişiklikler yapılarak hukuki istikrarı ve belirliliği yok eden kurallar ihdas edilmemesi, geriye yürüyen kuralların kazanılmış haklara dokunmadan bireylerin temel hak ve özgürlüklerini güvence altına alması gerektiğini ifade eder.

“Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.” (T.C. Anayasası madde 10/1)

“Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.” (T.C. Anayasası madde 10/4)

“Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde... kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.” (T.C. Anayasası madde 10/5)

“Anayasa hükümleri, yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını ve diğer kuruluş ve kişileri bağlayan temel hukuk kurallarıdır.”

“Kanunlar Anayasaya aykırı olamaz.” (T.C. Anayasası madde 11)

5411 sayılı Bankacılık Kanununun 141. maddesindeki düzenlemenin, Anayasanın 2. maddesinde Cumhuriyetin niteliklerinden kabul edilen Hukuk Devleti ilkesi olmanın doğal sonucu olan Hukuki Güvenlik İlkesi nedeniyle geriye etkili olmayacağı dolayısıyla, Kanunun yürürlüğünden önceki olaylar uygulanmayacağı yasama organının da kabulündedir.

Yasama organı bu ilkeyi aşmak için 5411 sayılı Bankacılık Kanununun geçici 16. maddesi ile "zamanaşımı ve diğer konularda Fon lehine getirilen hükümler makalede şamildir." düzenlemesini getirerek Hukuk devleti ilkesini etkisiz kılmayı amaçlamıştır.

5411 sayılı Bankacılık Kanununun 141. ve Geçici 16. maddesindeki bu düzenlemeler, T.C. Anayasanın 2. maddesinde düzenlenen Hukuk Devleti ilkesine, 10. maddesinde düzenlenen Eşitlik İlkesine, 11. maddesinde düzenlenen Anayasanın Bağlayıcılığı ve Üstünlüğü İlkelere açıkça aykırıdır.

Yapılan düzenleme ile borçluların durumu ağırlaştırıldığı gibi daha önceki yasalar ile kazandıkları haklar ihlal edilmiştir.

Anayasa'nın 2. maddesinde belirtilen hukuk devleti eylem ve işlemleri hukuka uygun, insan haklarına saygılı, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, her alanda adaletli bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, Anayasa'ya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, Anayasa ve hukukun üstün kurallarıyla kendini bağlı sayan, yargı denetimine açık olan devlettir.

Hukuk devletinin sağlamakta yükümlü olduğu hukuk güvenliği, ilke olarak kanunların geriye yürütülmemesini gerekli kılar. Bu ilke uyarınca, kamu yararı, kamu düzeni, kazanılmış hakların korunması, mali haklarda iyileştirme gibi kimi ayrık durumlar dışında sonradan çıkan bir kanun yürürlüğe girdiği tarihten önceki olaylara uygulanmaz. Bankacılık alanındaki düzenlemeler de kanunlarla gerçekleştirildiğinden, geriye yürüme-zlik bankacılık ile ilgili kanunları için de doğal bir zorunluluktur.

Kamu hizmetlerinin yürütülmesinde gerekli kaynağın elde edilmesi adına kamu alacaklarının takip ve tahsili için hukuki düzenlemeler ve ayrıcalıklı yetkilerle kolaylık ve hızlilik sağlanmasının doğal olduğu kabul edilmekle birlikte bu konuda bireylerin hakları ve hukukun genel ilkelerinin de göz önünde bulundurulması hukuk devletinin bir gereğidir.

Düzenlemeden beklenen kamu yararının, TMSF alacaklarının zamanaşımına uğramasını önleyerek daha yüksek oranda tahsilatın sağlanması olduğu anlaşılmaktadır. Buna karşılık borçluların, zamanaşımına uğramış TMSF borçlarından sorumlu tutulmaları, diğer bir anlatımla zamanaşımına uğramış borçların yeniden canlandırılması hukuka olan güven duygusunu zedeler ve hukuk güvenliği ilkesi ile de bağdaşmaz.

5411 sayılı Kanunun geçici 16. maddesinde yer alan ibare ile getirilen düzenlemenin, borçluların sorumluluklarını geçmişe dönük olarak arttırması ve zamanaşımına uğramış TMSF ye olan borçlarını canlandırması, hukuk kurallarının geriye yürütülmesi anlamına gelmekte ve Anayasa'da yer alan hukuk devleti kapsamındaki hukuk güvenliği ilkesi ile bağdaşmamaktadır.

Nitekim Anayasa Mahkemesinin 26.1.2012 tarih ve 2011/74 esas, 2012/15 karar sayılı kararında da zamanaşımı hükümlerinin geriye yürütülmesinin Anayasaya aykırı olduğu belirtilmiştir.

NETİCE-İ TALEP: Açıklanan nedenlerle T.C. Anayasası'nın 2., 10. ve 11. maddelerine aykırı 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun geçici 16. maddesinin iptaline karar verilmesi talep olunur."

III- YASA METİNLERİ

A- İtiraz Konusu Yasa Kuralı

Kanun'un itiraz konusu geçici 16. maddesi şöyledir:

“Geçici Madde 16- Bu Kanun ile Fon alacağıının tahsili bakımından yarar görülerek zamanaşımı ve diğer konularda Fon lehine getirilen hükümler makale şamildir.”

B- İlgili Yasa Kuralları

Kanun'un ilgili görülen 141. maddesi şöyledir:

“Madde 141- Bu Kanundan kaynaklanan Fon alacaklarına ilişkin dava ve takiplerde zamanaşımı süresi yirmi yıldır.”

Kanun'un 168. maddesiyle yürürlükten kaldırılan 18.6.1999 günlü, 4389 sayılı Bankalar Kanunu'na, 12.12.2003 günlü, 5020 sayılı Kanun'un 27. maddesiyle eklenen ve ilgili görülen ek 3. madde şöyledir:

“EK MADDE 3- Bu Kanundan kaynaklanan Fon alacaklarına ve bu Kanuna göre Hazine alacağı sayılan alacaklara ilişkin dava ve takiplerde zamanaşımı süresi yirmi yıldır. Fon alacakları ve bu Kanuna göre Hazine alacağı sayılan alacaklar bakımından bu sürenin başlangıcı Fon tarafından ödeme yapılmasına veya yapılacak olmasına sebebiyet veren kişilerin fiillerinin gerçekleştiği tarihten itibaren başlar.”

C- Dayanılan Anayasa Kuralları

Başvuru kararında, Anayasa'nın 2., 10. ve 11. maddelerine dayanılmıştır.

IV- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü hükümleri uyarınca Serruh KALELİ, Serdar ÖZGÜLDÜR, Osman Alifeyyaz PAKSÜT, Recep KÖMÜRCÜ, Burhan ÜSTÜN, Engin YILDIRIM, Nuri NECİPOĞLU, Hicabi DURSUN, Celal Mümtaz AKINCI, Erdal TERCAN, Muammer TOPAL, Zühtü ARSLAN, M. Emin KUZ ve Hasan Tahsin GÖKCAN'ın katılımlarıyla 14.5.2014 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında, dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

V- ESASIN İNCELENMESİ

Başvuru kararı ve ekleri, Raportör Ayhan KILIÇ tarafından hazırlanan işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu ve ilgili görülen yasa kuralları, dayanılan Anayasa kuralları ile bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A- Sınırlama Sorunu

Anayasa'nın 152. ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 40. maddesine göre, Anayasa Mahkemesine itiraz

yoluyla yapılacak başvurular itiraz yoluna başvuran mahkemenin bakmakta olduğu davada uygulayacağı yasa kuralı ile sınırlıdır.

Kanun'un geçici 16. maddesinde, zamanaşımına ilişkin hükümlerin yanında, Kanunla Fon alacaklarının tahsili bakımından yarar görülerek Tasarruf Mevduatı ve Sigorta Fonu (Fon) lehine getirilen diğer hükümlerin de geçmişe etkili olması öngörülmektedir. Kanun'un Fon alacaklarının takip ve tahsili usulünü düzenleyen 132 ila 143. maddelerinde Fon lehine, diğer alacaklılarda bulunmayan çeşitli imtiyazlar getirilmektedir. Mahkemede bakılmakta olan davada ihtilaf konusu olan hükümler ise zamanaşımına ilişkin olanlardır. Zamanaşımına ilişkin hükümlerin geçmişe etkili olması, itiraz konusu kuralda yer alan "...zamanaşımı..." sözcüğünden kaynaklanmaktadır.

Bu itibarla, Kanun'un geçici 16. maddesine ilişkin esas incelemenin, maddede yer alan "...zamanaşımı..." sözcüğüyle sınırlı olarak yapılmasına karar vermek gerekmiştir.

B- Anlam ve Kapsam

1.7.2012 tarihinden önce yürürlükte bulunan 818 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 125. maddesinde, kanunda aksine hüküm bulunmadıkça her alacağın on yıllık zamanaşımına tabi olduğu belirtilmektedir. Aynı hüküm, 1.7.2012 tarihinde yürürlüğe giren 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 146. maddesinde de yer almaktadır. Buna göre, olağan zamanaşımı süresi on yıl olup kanunlarda aksine hüküm bulunmadıkça tüm borç ilişkilerinde zamanaşımı süresi on yıl olarak uygulanmaktadır.

Kanun'un 168. maddesiyle yürürlükten kaldırılan 18.6.1999 günlü, 4389 sayılı Bankalar Kanunu'nun ilk hâlinde ayrıksı bir hüküm öngörülmediğinden anılan Kanun'dan kaynaklanan Fon alacaklarında da zamanaşımı süresi on yıl olarak uygulanmıştır. Ancak 12.12.2003 günlü, 5020 sayılı Kanun'un 27. maddesiyle 4389 sayılı Kanun'a eklenen ek 3. maddeyle, söz konusu Kanun'dan kaynaklanan Fon alacaklarına ilişkin dava ve takiplerde zamanaşımı süresi yirmi yıl olarak belirlenmiştir. Dolayısıyla, 4389 sayılı Kanun'dan kaynaklanan Fon alacaklarına ilişkin dava ve takiplerde on yıl olan zamanaşımı süresi, 4389 sayılı Kanun'a eklenen ek 3. maddenin yürürlüğe girdiği 26.12.2003 tarihinden itibaren yirmi yıl olmuştur.

1.11.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5411 sayılı Kanun'un 141. maddesinde de mülga 4389 sayılı Kanun'un ek 3. maddesine benzer bir hükme yer verilmektedir. Buna göre, 5411 sayılı Kanun'dan kaynaklanan Fon alacaklarına ilişkin dava ve takiplerde zamanaşımı süresinin yirmi yıl olması kurala bağlanmaktadır.

Öte yandan, 5411 sayılı Kanun'un itiraz konusu geçici 16. maddesinde, "*Bu Kanun ile Fon alacağının tahsili bakımından yarar görülerek zamanaşımı ve diğer konularda Fon lehine getirilen hükümler makale şamildir.*" hükmü getirilerek 141. maddede öngörülen yirmi yıllık zamanaşımı süresinin geçmişe etkili olması sağlanmaktadır. Zamanaşımına ilişkin hükmün geçmişe etkili olması gerçek geriye yürümeyi ifade etmektedir. Dolayısıyla itiraz konusu kural, kuralın yürürlük tarihinden önce dolmuş olan zamanaşımı sürelerini canlandırmaktadır.

İtiraz konusu geçici 16. maddenin yürürlüğe girdiği tarihte zamanaşımının dolup dolmadığı tespit edilirken mülga 4389 sayılı Kanun'a eklenen ek 3. maddenin de göz önünde tutulması zorunludur. Zira Fon alacaklarında zamanaşımı süresinin yirmi yıl olduğu kuralı, ilk kez 1.11.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5411 sayılı Kanun'un 141. maddesiyle değil, mülga 4389 sayılı Kanun'a eklenen ve 26.12.2003 tarihinde yürürlüğe giren ek 3.

maddeyle getirilmiştir. Söz konusu maddenin yürürlüğe girdiği 26.12.2003 tarihinde henüz on yılını doldurmamış tüm Fon alacaklarına ilişkin zamanaşımı süresi yirmi yıla uzadığından, bu alacaklar yönünden zamanaşımı süresinin bitmiş olduğundan söz edilemez. Bu durumda itiraz konusu kuralın, 26.12.2003 tarihinden önce on yılını dolduran alacaklara ilişkin zamanaşımı süresini yeniden canlandırarak yirmi yıla uzattığı söylenebilir.

Diğer taraftan itiraz konusu kuralın zamanaşımını uzatabilmesi için, kuralın yürürlüğe girdiği 1.11.2005 tarihi itibarıyla ihtilaf konusu Fon alacağının henüz yirmi yılını doldurmamış olması gerektiği de açıktır. Zira Fon alacaklarına ilişkin zamanaşımı süresi yirmi yıl olarak belirlenmiş olup şayet geçici 16. maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önce yirmi yıl dolmuş ise zamanaşımının uzamasından söz edilemeyecektir.

Şu hâlde itiraz konusu kural nedeniyle yirmi yıla uzayan zamanaşımı, 26.12.2003 tarihinden önce on yılını doldurup, 1.11.2005 tarihinde ise henüz yirmi yılını doldurmamış alacaklara ilişkin olanlardır. Diğer bir ifadeyle, itiraz konusu kural gereğince, 26.12.2003 tarihinden önce on yılını doldurup, 1.11.2005 tarihinde ise henüz yirmi yılını doldurmamış alacaklara ilişkin zamanaşımı süreleri yirmi yıla uzamaktadır.

C- Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

Başvuru kararında, Kanun'dan kaynaklanan Fon alacaklarında zamanaşımı süresini yirmi yıl olarak belirleyen hükmün geçmişe etkili olmasını öngören itiraz konusu kuralın, borçluların durumunu ağırlaştırdığı ve kazanılmış haklarını ihlal ettiği, kuralla, Fon alacaklarının tahsil imkanının artırılması amaçlanmakta ise de zamanaşımına uğramış alacakların yeniden canlandırılmasının hukuk güvenliği ilkesiyle bağdaşmadığı, nitekim Anayasa Mahkemesinin 26.1.2012 günlü, E.2011/74, K.2012/15 sayılı kararının da bu yönde olduğu belirtilerek kuralın, Anayasa'nın 2., 10. ve 11. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Anayasa'nın 2. maddesinde belirtilen hukuk devleti, eylem ve işlemleri hukuka uygun, insan haklarına dayanan, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, her alanda adil bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, Anayasa'ya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, hukukun üstün kurallarıyla kendini bağlı sayan, yargı denetimine açık olan devlettir.

Hukuk devleti ilkesinin önkoşullarından biri kişilerin hukuki güvenliğinin sağlanmasıdır. Hukuk devletinin sağlamakla yükümlü olduğu hukuk güvenliği ilkesi, hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılan ortak değerdir. Kural olarak hukuk güvenliği kanunların geriye yürütülmemesini zorunlu kılar. "*Kanunların geriye yürümezliği*" olarak adlandırılan bu ilke uyarınca, kanunlar kamu yararı ve kamu düzeninin gerektirdiği, kazanılmış hakların korunması, mali haklarda iyileştirme gibi kimi ayrık durumlar dışında ilke olarak yürürlük tarihinden sonraki olay, işlem ve eylemlere uygulanmak üzere çıkarılır. Geçmiş, yeni çıkarılan bir kanunun etki alanı dışında kalır. Bu nedenle, sonradan yürürlüğe giren kanunların geçmişe ve kesin nitelik kazanmış hukuksal durumlara etkili olmaması hukukun genel ilkelerindedir.

Kanun'un geçici 16. maddesinde yer alan "...*zamanaşımı*..." sözcüğüyle 141. maddede öngörülen yirmi yıllık zamanaşımı süresinin geçmişe etkili olması sağlanmıştır. Yukarıda, 4389 sayılı Kanun'un ek 3. maddesi de dikkate alınarak detaylı olarak açıklandığı üzere itiraz konusu kural, 26.12.2003 tarihinden önce on yılını doldurup, 1.11.2005 tarihinde

ise henüz yirmi yılını doldurmayan alacaklara ilişkin zamanaşımı sürelerinin yirmi yıla uzaması sonucunu doğurmaktadır.

Zamanaşımı süresinin geçmiş bulunması, alacağı kendiliğinden sona erdirmemekte, sadece borçluya bir def'i hakkı vermektedir. Borçlunun zamanaşımı def'ini öne sürmesi durumunda borç sona ermeyip eksik borç hâline dönüşmektedir. Zamanaşımı def'inin ileri sürülmesi, zamanaşımına uğramış borcun borçlusuna, borcu ifadan kaçınma hakkı tanımaktadır. Borçlunun zamanaşımı def'ini ileri sürmesi durumunda hâkim davayı reddetmek zorunda kalmakta, alacak varlığını sürdürse de takip edilebilir olmaktan çıkmaktadır.

İtiraz konusu kuralın yürürlüğe girdiği tarihten önce borçlu aleyhine açılacak dava veya yapılacak takiplerde, borçlunun zamanaşımı def'ini ileri sürerek borcu ifadan kaçınması ve davayı veya takibi sonuçsuz bırakması mümkün iken, itiraz konusu kuralla zamanaşımı süresinin yirmi yıla uzaması nedeniyle bu imkân borçlunun elinden alınmıştır. Diğer bir ifadeyle itiraz konusu kuralla, Fon alacaklarında zamanaşımı süresinin yirmi yıl olmasını öngören hükmün geçmişe etkili olduğu kurala bağlanmak suretiyle borçlunun önceki kanun hükmü uyarınca sahip olduğu zamanaşımı def'ini ileri sürme hakkı ortadan kaldırılmıştır.

Kuralın gerekçesinden amacın, Fon alacaklarının tahsili imkânının artırılması suretiyle kamu menfaatlerinin korunması olduğu anlaşılmaktadır. Kamu alacaklarının takip ve tahsili için hukuki düzenlemeler ve ayrıcalıklı yetkilerle kolaylık ve hızlilik sağlanmasının doğal olduğu kabul edilmekle birlikte bu konuda bireylerin haklarının ve hukukun genel ilkelerinin de göz önünde bulundurulması hukuk devletinin bir gereğidir.

Kuralla, Fon alacaklarının daha yüksek oranda tahsilinin sağlanması amaçlanmakta ise de borçlunun, zamanaşımına uğramış alacaklarının yeniden canlandırılması ve bu suretle yürürlükte bulunan hukuk kurallarına göre doğmuş ve tahakkuk etmiş olan zamanaşımı def'ini ileri sürme hakkının geçmişe yönelik olarak elinden alınması hukuka olan güven duygusunu zedelemekte ve hukuk güvenliği ilkesini ihlal etmektedir.

Açıklanan nedenlerle, Kanun'un geçici 16. maddesinde yer alan itiraz konusu "...zamanaşımı..." sözcüğü Anayasa'nın 2. maddesine aykırıdır. İptali gerekir.

Kuralın, Anayasa'nın 10. ve 11. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

VI- İPTALİN DİĞER KURALLARA ETKİSİ

6216 sayılı Kanun'un 43. maddesinin (4) numaralı fıkrasında, kanunun belirli kurallarının iptali, diğer kurallarının veya tümünün uygulanmaması sonucunu doğuruyorsa, bunların da Anayasa Mahkemesince iptaline karar verilebileceği öngörülmektedir.

Kanun'un geçici 16. maddesinde yer alan itiraz konusu "...zamanaşımı..." sözcüğünün iptali nedeniyle uygulanma olanağı kalmayan "...ve..." sözcüğünün de 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesinin (4) numaralı fıkrası gereğince iptali gerekir.

VII- SONUÇ

19.10.2005 günlü, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun;

A- Geçici 16. maddesine ilişkin esas incelemenin, "...zamanaşımı..." sözcüğü ile sınırlı olarak yapılmasına,

B- Geçici 16. maddesinde yer alan "...zamanaşımı..." sözcüğünün Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE,

C- Geçici 16. maddesinde yer alan "...zamanaşımı..." sözcüğünün iptali nedeniyle uygulanma olanağı kalmayan "...ve..." sözcüğünün de, 30.3.2011 günlü, 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 43. maddesinin (4) numaralı fıkrası gereğince İPTALİNE,

4.6.2014 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Haşim KILIÇ

Başkanvekili
Serruh KALELİ

Başkanvekili
Alparslan ALTAN

Üye
Serdar ÖZGÜLDÜR

Üye
Osman Alifeyyaz PAKSÜT

Üye
Zehra Ayla PERKTAŞ

Üye
Recep KÖMÜRCÜ

Üye
Burhan ÜSTÜN

Üye
Engin YILDIRIM

Üye
Nuri NECİPOĞLU

Üye
Hicabi DURSUN

Üye
Celal Mümtaz AKINCI

Üye
Erdal TERCAN

Üye
Zühtü ARSLAN

Üye
M. Emin KUZ

Üye
Hasan Tahsin GÖKCAN